

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ – НІМЕЦЬКИЙ ДОСВІД

Наразі сільська місцевість як у Європейському Союзі, так і за його межами перебуває в процесі змін. На порядку денному стоять такі загальні питання, як зміна клімату, глобалізація, сталість, зниження народжуваності, еміграція та імміграція, а також зміна стилю життя.

Марія Ярошко,
ветлікар, магістр MBA
(Україна),
фото А. Назаренко

Усі ці аспекти разом змінюють соціальне життя та економічний розвиток у сільських регіонах. Активні зміни несуть із собою ряд можливостей, однак при цьому створюють і цілу низку викликів. Перш за все перед політичними діячами, відповідальними за розвиток сільської місцевості, постає фундаментальне питання – чому деякі регіони переживають розквіт, а інші стикаються із проблемами і занепадають. Знайшовши відповідь на це запитання, можна значно поліпшити ефективність відповідних політичних заходів, спрямованих на підтримку сільських регіонів.

Важливо вчасно виявити певний виклик та відреагувати на нього

Так, близько року тому Федеральне міністерство продовольства та сільського господарства (BMEL) Німеччини створило окремих департа-

мент, відповідальний за розвиток сільської місцевості. Таке рішення було зумовлене необхідністю переглянути підходи до розробки та впровадження аграрно-політичних рішень і виявлення нових шляхів поліпшення їхньої ефективності.

Враховуючи те, що близько 90% площі Німеччини можна віднести, за специфічними ознаками, до сільської місцевості, більше половини населення проживає саме в сільських регіонах. Оскільки майже 80% площі країни в тому чи іншому ступені використовується в сільському та лісовому господарствах, створення ефективних підходів до розвитку сільської місцевості відіграє дуже важливу роль для соціального та економічного розвитку країни. При цьому різні регіони інакше реагують на ті чи інші заходи, відповідно до стану їхнього поточного розвитку, людського потенціалу, природно-кліматичних особливостей тощо.

Зважений підхід до розвитку сільської місцевості має враховувати її різноманіття. Адже сільська місцевість не тільки слугує місцем сільськогосподарського виробництва, а й має забезпечувати відповідні умови життя для сільського населення та ведення економічної діяльності в різних галузях. До того ж її слід розглядати як місце проведення відпочинку та дозвілля, що можна успішно використовувати для створення додаткового джерела доходів для місцевого населення.

Сьогодні рівень розвитку сільської місцевості вже значно наблизився до рівня життя в містах. Велику роль тут зіграв розвиток освіти, забезпечення мобільності населення, підтримка комунікації та активна діяльність засобів масової інформації. Успішний досвід минулих років переконує у потребі продовження розвитку сільської місцевості в цьому напрямі.

Дослідження щодо визначення поняття «сільської місцевості»

Утім, слід зазначити, що наразі єдиного визначення поняття «сільська місцевість» у Німеччині немає, як і в багатьох країнах світу також. Визначивши цю проблему, Міністерство ВМЕЛ уповноважило підпорядкований йому науково-дослідний Інститут фон Тюнен здійснити типологію сільської місцевості. Її метою було наукове обґрунтування розмежування сільських та несільських регіонів. У процесі дослідження було визначено низку критеріїв, що характеризують сільську місцевість як малозабудовану, із низькою щільністю населення, великою часткою площі, зайнятою під сільськогосподарським та лісогосподарським виробництвом, а також віддалену від великих індустріальних центрів.

Результатом проведених досліджень стала розробка спеціальної карти — так званого Земельного Атласу — на якій окремі регіони отримали відповідне позначення. Цю карту наразі активно використовує не лише Міністерство, а й інші установи для оцінки впливу на стан і розвиток сільської місцевості різноманітних політичних рішень. Велика цінність цього ресурсу полягає в урахуванні близько 60 різних критеріїв, що допомагають якомога точніше визначити, який вигляд мають сільські регіони Німеччини, зокрема, що стосується соціальної сфери, структури життєзабезпечення, комунальних надходжень, використання землі та низки інших. Причому, запорукою актуальності цього ресурсу є надійні статистичні дані, які постійно оновлюються.

Такий інструмент, як атлас сільської місцевості, допомагає запроваджувати ефективнішу політику розвитку сільської місцевості, та дає змогу перевірити, наскільки певні заходи можуть бути успішними, і в яких саме регіонах їх реалізація буде доцільною.

Демографічні питання

Основне значення для розвитку сільської місцевості відіграють демографічні зміни. Саме сільські регіони найбільше потерпають від старіння населення та наслідків еміграції. Додатковим викликом, на тлі старіння сільського населення, стає збільшення тривалості життя. Так, люди старшого віку більше потребують соціальної підтримки, відповідної зручної інфраструктури, медичного забезпечення тощо.

Негативні наслідки низької народжуваності та старіння частково допомагає вирішити приплив мігрантів, зокрема біженців, хоча більша їх частина лишається у великих містах, тож великої користі сільська місцевість від міграційних процесів не отримує. Основними передумовами для утримання мігрантів у сільській місцевості є забезпечення їх соціальної та культурної інтеграції, а також наявність економічних перспектив. Відтак коло замикається, оскільки від скорочення кількості населення внаслідок міграційних процесів насамперед потерпають ті регіони, які мають економічні проблеми та слабку інфраструктуру. Водночас у багатьох сільських регіонах, що мають добре розвинену інфраструктуру, спостерігається зворотній процес — виходячи на пенсію, люди повертаються до більш привабливої та мальовничої місцевості, високо оцінюючи переваги життя на селі.

За результатами досліджень було виявлено, що провідне значення для розвитку сільської місцевості мають жінки, особливо ті, що вже створили родину та мають хорошу освіту. Вони не тільки сприяють демографічному розвитку в регіоні, а й набагато активніше беруть участь у розвитку громади, роботі на громадських засадах, виконанні представницьких функцій та роблять особливий внесок у внутрішню стабільність та забезпечення сталого розвитку регіону.

Населення Німеччини починає свідоміше ставитися до сталого способу життя, враховувати вимоги щодо благополуччя тварин, цікавитися органічною продукцією

Економічний розвиток сільських регіонів

Забезпечення сталого економічного розвитку сільських регіонів ґрунтується на гарантованому розвитку ринку праці з відповідною оплатою. Враховуючи те, що сільське господарство у валовій доданій вартості (ВДВ) Німеччини становить лише кілька відсотків, для розвитку сільських регіонів вагомим є розбудова переробної промисловості та сектору надання послуг, який активно розвивається у країні й уже займає частку близько 70% у ВДВ. Саме цей напрям є рушієм економічного розвитку Німеччини, однак значна його частина представлена саме в несільських регіонах, на відміну від переробної промисловості, чия частка у ВДВ сягає понад 30%. Кількість сільського населення, зайнятого в сільському, лісовому господарстві та рибництві, останніми роками постійно скорочується.

Відповідно до актуальних викликів змінюється і саме сільськогосподарське виробництво. Насе-

лення починає свідоміше ставитися до сталого способу життя, враховувати вимоги щодо благополуччя тварин, цікавитися органічною продукцією, а також надавати перевагу продуктам, виробленим у відповідному регіоні, та інноваційним підходам із застосуванням відновлюваної сировини. Так, за результатами опитування, ініційованого Міністерством, після основного критерію — особисті вподобання — під час вибору продуктів (за що свій голос віддало 97% опитуваних), на другому місці (з результатом 73%) стояло регіональне походження продуктів харчування. В тому самому опитуванні 83% респондентів зазначили потребу щодо поліпшення умов утримання продуктивних тварин.

Структурні зміни в сільській місцевості Німеччини створюють сприятливі умови для розвитку малих та середніх форм підприємництва, надання різного виду послуг, посилення ролі ремісницьких професій, а також розвитку туризму та охорони здоров'я. Наприклад, сільська місцевість у Німеччині — це основне місце відпочинку всередині країни (щорічно відпочинок жителів країни на сільському подвір'ї сягає близько 15,4 млн ночівель).

Утім, попри значне економічне зростання сільської місцевості в Німеччині протягом минулих років, у країні все ще існують значні регіональні відмінності у доходах населення, зайнятості та економічних результатах діяльності. Відповідно, зазначений вище підхід до картографії сільських територій, з урахуванням низки критеріїв, які впливають на їхній розвиток, економічну та соціальну ситуацію, а також ефективність запропонованих політичних інструментів підтримки, є добре продуманим і перспективним. Він дає змогу ефективніше використовувати обмежені ресурси, а також активно залучати населення до участі у заходах, спрямованих на розвиток відповідних сільських регіонів. Підхід має бути комплексним, оскільки, як показує досвід багатьох розвинених країн, сільська територія більше не може і не має розглядатися лише як місце сільськогосподарського виробництва. ■

Кількість сільського населення, зайнятого в сільському, лісовому господарстві та рибництві, останніми роками постійно скорочується

До 90% площі Німеччини можна віднести, за специфічними ознаками, до сільської місцевості

